

گل مالیدن در سوگ: باز آفرینی رویدادی قدسی

این آیین در سوگ در استانهای لرستان، کرمانشاه و ایلام، خوزستان، مرکزی و همدان برگزار می شود. هر چند خاک و گاه بر سر ریختن در سوگ، در بختیاری برای نمونه، یا گل مالیدن بر بخش پیشین سر در بسیاری جاهای ایران رواج دارد، گل اندودن همهء تن و سر در سوگواری تنها در همین سرزمینهای ایرانی هم مرز میانرودان از آیین است، تا جایی که می دانیم.

جامه دریدن، خودزدن، خاک، و شاید گل، بر سر و تن زدن در ایران پیشینهء بس کهنی دارد. (نک به شاهنامه). با آنکه پس از آمدن زرتشت و آیین آوری با چنین کارها در سوگ به سختی پیکار شد آیینهایی چنین همچنان برجا ست.
(نک به "وندیداد").

هر چند آیین گل اندود کردن بخشی از آیینهای فراگیر سوگواری ست، می توان هم گمان برد اندوهگنانه نیست. شاید بتوان آن را بخش دوم و نوید دهندهء آیینها دید و شمرد.

چرا؟

۱ - روز هفتم سوگواریها، که روز «تراش عباس» خوانده می شود، یکی از بزرگان به نزد بزرگ سوگواران رفته ریش او را می تراشد یا می خواهد که آن را بتراشند. نماد کاری ست به نشانهء پایان سوگواری.

۲ - سپس سوگواران به گرمابه رفته خود را پاک می شویند.

۳ - اکنون پوشاک پاکیزه در بر می کنند.

از پس این همه به جایگاههایی که گل آماده شده می روند و آیین گل اندود به جای می آورند. این هنگام آتش فراوان می افروزند.

نک به ("باورها و دانسته ها در لرستان و ایلام")،

/گردآوری و تالیف محمد اسدیان خرم آبادی،

منصور کیائی

گل مالی در سوگ را می توان واپسین بخش این روش سوگواری دانست.

بخشهای پی در پی و به هم پیوسته چنین است:

۱- اندوه;

از سه راه نمایانده می شود;

الف- سیاه پوشی.

ب- گیس بریدن و لگدمال کردن یا بر آتش افکندن آن.

ج- جدا خوابیدن زنان و شوهران.

۱ / ۲;

گذار

آتش افروختن

۲- امید;

الف- خودداری از گذاشتن سنگ بر گور تا یک سال (برای نمونه در بختیاری).

ب- آب ریختن پیوسته بر گور گلی تا یک سال (برای نمونه در بختیاری).

(شستن سنگ گور و بردن سبزه هفت سین نوروزی بر سر گور هم ازین جاست).

ج- چوب زیر بغل مرد مرده گذاشتن، در بختیاری ترکهء کنار، در تهران و

بسیاری جاها ترکهء انار و در کوهستان گیلان، اشکور، چوب مازو/ بلوط.

د- شستار / غسل مرده با آبهای روان و نه آب ایستاده چون آب چاه، در جاهایی که آب روان باشد.

ه- بر پای گورستانها کنار آبهای روان، جاهایی که باشد.

و- گریستن بی پایان زنان، هر چند زنان گرینده کرایه ای.

ز- رخت وروندن، که یاد خواهیم کرد.

۳- برآورده شدن آرزو؛

الف- گل مالی.

ب- پایان دادن به سوگواری شب پیش از برآمدن آفتاب نوروزی.

پایان مرگ، بازگشت و زندگی نو.

تکه ای از آیینها را جایی و تکه هایی را در جاهای دیگر می توان بازیافت.

همه از یک بینش ریشه می گیرد.

در بینش آریاها (=هند و ایرانیان) جای مردگان در سپهر برین است، جایی روشن.

پس در سوگ سپید می پوشیدند، هم از روزگار کهن، همچنانکه ابوالفضل بیهقی

در "تاریخ" خود گواهی می دهد و هم همچنانکه زنان در روستاهای پیرامون رضاییه

/اورمیه سرانداز سپید بر سر می نهادند، نیز در برخی روستاهای مازندران، که سوگوارند.

بینش مردم میانرودان/ بین النهرین دیگر است: انسان، خود، گیاه است و چون مرد و

گذشت باید در خاک شود، بپوسد و از سر نو جوانه زده بروید، زندگی دوباره بیابد.

باورها و آیینهای مردم میانرودان به گستردگی در بینش مردم نجد ایران کارگر افتاده

با آن آمیخته شد، هم از آغاز.

پس در خاک کردن مردگان، سیه پوشی، آب بر گور ریختن، خاک بر خود افشاندن، و

گل مالی سر و تن و گریستن بسیار، هر چند به زور، همه ازین بن است.

از دیگر سو مرگ هر (مرد) بزرگی پایان جهان و از دست شدن هنجار کار آن شمرده

می شود، و پس کارها می کنند که واژگونگی هنجار کار جهان را نشان دهند. یکی برای نمونه، اگر به روال

ریش بتراشند، در این هفت روزه سوگواری از تراشیدن آن پرهیز و خودداری می کنند.

تراشیدن ریش در پایان هفتمین روز سوگواری نماد پایان سوگواری ست. پس هر آن چه که پس از آن کنند، نه سوگ و اندوه که نوید و نشانه باززایی گیاه (انسان) مرده است. به گرمابه رفته، سر و تن پاک کرده، رخت نو پوشیده، آتشها افروخته و بر خود گل می مالند!

گیاه مرده به جهان زندگان باز آمده است، دیگر بار زنده است!

آیین رخت وُرُونْدِنُ* (=جامه گستردن)

در همان نمونه سوگواری در بختیاری...

زنان بخشی از گیسوان بریده خود را تا خانه مرد مرده به همراه برده:

۱_ جامه پاک درست نوی از مرد مرده را درست در میانه اتاق می گذارند.

اگر جامه ای چنین از آن مرد بازمانده باشد، یکی می دوزند.

۲_ گیسوان بریده را در میان آن جامه می نهند.

۳_ بسته به جایگاه مرد مرده در میان خانواده، طایفه یا ایل، و نیز کشته شدن

در راه این سه نهاد یا میهن، تا یک روز در میان، زنان بر گرد آن جامه و گیسوان

درون آن چنبره وار/ دایره نشسته بر آن می گریند. برگزاری این آیین می شود

یک سالی به درازا بکشد.

